

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.062.21
Державного некомерційного
підприємства «Державний університет
«Київський авіаційний інститут»
Міністерства освіти і науки України

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора юридичних наук, професора
Камінської Наталії Василівни на дисертацію Косілової Ольги Іванівни на
тему: «Конституційно-правове забезпечення політичних прав і свобод
людини та громадянина: доктринально-правові підходи до розуміння в
умовах викликів сучасності», подану на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право;
муніципальне право**

На основі вивчення дисертаційного дослідження, реферату та наукових публікацій було встановлено наступне.

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Косілової Ольги Іванівни являє собою фундаментальне, міждисциплінарне дослідження, яке порушує одну з найбільш актуальних і водночас теоретично складних проблем сучасного конституційного права — забезпечення, реалізація та трансформація політичних прав і свобод людини та громадянина в умовах політичної нестабільності, правового плюралізму й докорінної переоцінки базових конституційних інститутів. У центрі уваги дисертантки — динаміка політичної свободи в координатах сучасного конституціоналізму, поствоєнної перебудови політичної системи та зміни соціально-комунікативної парадигми внаслідок цифрових трансформацій.

Робота ґрунтується на глибокому філософсько-правовому осмисленні природи політичних прав, що розглядаються не лише як сукупність гарантованих свобод, а як складний аксіологічний конструкт, у якому

концентруються ідеї народовладдя, людської гідності, участі, відповідальності та взаємозв'язку громадянина з державою. Політичні права в трактуванні авторки виступають багатовимірним феноменом, який поєднує нормативні, інституційні, антропологічні, культурні та технологічні аспекти. У цьому контексті дослідження вирізняється концептуальною оригінальністю, науковою новизною та глибиною правового аналізу.

Актуальність теми зумовлена сучасним контекстом трансформаційних процесів в Україні: введенням воєнного стану, порушенням територіальної цілісності держави, ерозією інституційної довіри, напругою між свободою й безпекою, загрозами цифрового контролю й маніпуляцій у політичному процесі. В умовах таких криз політичні права набувають статусу не лише інструменту громадянської участі, а й засобу легітимації влади, маркера демократичного потенціалу суспільства, критерію зрілості публічного управління. Дисертантка обґрунтовано наголошує, що в умовах системної нестабільності саме політичні права можуть відігравати роль стабілізуючого, інтегративного чинника, що забезпечує не лише процесуальну реалізацію народного суверенітету, а й підтримку фундаментальних засад демократичного конституціоналізму.

Робота Косілової О. І. є прикладом міждисциплінарного синтезу, де в єдину дослідницьку конструкцію органічно вплетено положення теорії конституційного права, філософії права, політології, теорії державного управління та інформаційного права. Такий комплексний підхід дозволяє авторці вийти за межі формально-нормативної парадигми та створити теоретичну модель політичних прав і свобод як відкритого, гнучкого і трансформаційного правового інституту, спроможного до адаптації у відповідь на виклики, породжені війною, інформаційною революцією, децентралізацією, зниженням рівня політичної довіри та викликами штучного інтелекту.

Крім того, важливою рисою дисертаційного дослідження є високий ступінь порівняльного правового аналізу. Дисертантка залучає значний масив правової доктрини та практики зарубіжних держав, створюючи

багатовекторний простір для критичного переосмислення усталених підходів. Особливої уваги заслуговує введення до українського наукового обігу концепції «озброєної демократії» та авторська спроба її адаптації до реалій українського правопорядку, що підвищує прикладну цінність дисертації в умовах війни й потреби в захисті демократії від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Отже, загальна характеристика дисертаційної роботи свідчить про глибину наукового опрацювання, високий рівень систематизації джерельної бази й цінність для розвитку сучасного українського конституціоналізму.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими темами і програмами.

Дисертаційне дослідження Косілової Ольги Іванівни узгоджується з рядом науково-дослідних тем, виконуваних у провідних закладах вищої освіти України. Зокрема, тема роботи відповідає напряму наукового дослідження Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розробка системного вчення про основні права людини з метою втілення в Україні європейських правових цінностей у контексті розбудови громадянського суспільства» (державний реєстраційний номер 19 БФ042-01), у межах якого авторка дослідила право на людську гідність, а також природу, межі та обґрунтування політичних прав і свобод.

Робота також виконувалась у межах науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права Державного податкового університету: – «Забезпечення дії права в процесі реалізації державної політики» (державний реєстраційний номер 0117U006224), у рамках якої проаналізовано інституційний вимір верховенства права, співвідношення держави і громадянського суспільства; «Трансформація правової системи України в умовах воєнного та післявоєнного стану» (державний реєстраційний номер 0123U104293), що охоплює проблематику реалізації політичних прав в умовах воєнного стану.

Мета та завдання дисертаційного дослідження. Метою дисертаційного дослідження, здійсненого Ольгою Косіловою, є розробка цілісної, доктринально обґрунтованої, аксіологічно насиченої та практично релевантної

моделі конституційно-правового забезпечення політичних прав і свобод людини та громадянина в контексті глибоких соціально-політичних, геополітичних і технологічних трансформацій. Авторка прагне не лише описати існуючі механізми функціонування політичних прав, але й вивести їх за межі традиційного правового дискурсу, переосмислити як багатоаспектний феномен, що водночас є формою легітимації публічної влади, критерієм якості демократії та індикатором інституційної стійкості держави.

Мета дисертації сформульована крізь призму викликів, породжених воєнним станом, цифровою революцією, гібридними формами політичної деструкції та зміною парадигми публічної комунікації. У цьому контексті політичні права аналізуються як явище, що одночасно виявляє індивідуальну свободу, колективну відповідальність і системну взаємодію між державою, громадянським суспільством та інформаційно-комунікаційним середовищем.

Відповідно до поставленої мети, дослідження вирішує такі завдання: – здійснити філософсько-правовий аналіз генези політичних прав і свобод як феномена, що формувався в контексті європейської правової традиції, через призму ідей гідності, автономії, народного суверенітету; – концептуалізувати політичні права як системоутворювальний елемент конституційного ладу, виявити їх ціннісне підґрунтя, внутрішню ієрархію та взаємозв'язок із основами публічної влади; – запропонувати функціональну типологізацію політичних прав (прав участі, захисних прав, прав рівності), спираючись на нормативні, інституційні та філософські критерії; – дослідити доктринальні моделі обмеження політичних прав, приділивши особливу увагу німецькій концепції «Schranken-Schranken» («обмеження обмежень»), її інтерпретації в умовах демократичного суспільства та адаптації до українських реалій; – розкрити потенціал концепції «озброєної демократії» для захисту демократичного устрою в умовах гібридної агресії, узурпаційних тенденцій, розмивання меж публічного порядку; – оцінити рівень інституційної спроможності публічної влади, політичних партій, органів місцевого самоврядування та громадянського суспільства щодо гарантування політичних прав; – дослідити вплив

цифровізації, алгоритмічного управління, платформної демократії, штучного інтелекту на формати, механізми та безпеку реалізації політичної свободи; – сформулювати системні пропозиції для оновлення правової доктрини, удосконалення законодавства, практики судового тлумачення, підготовки освітніх програм і управлінських рішень у сфері забезпечення політичних прав.

Методологія дослідження. Методологічна база дисертаційного дослідження Косілової О. І. є концептуально виваженою, теоретично насиченою та комплексною. Вона ґрунтується на принципах методологічного плюралізму та поєднує загальнонаукові, спеціально-юридичні й міждисциплінарні підходи.

Серед загальнонаукових методів ключове місце посідає системний підхід, застосований для аналізу політичних прав і свобод як елементу цілісної системи конституційних прав людини. Діалектичний метод використано для вивчення взаємозв'язків між категоріями прав і свобод у процесі історичного та соціального розвитку. Синергетичний метод сприяв дослідженню динаміки трансформації політичних прав в умовах нестабільності, що набуває особливої ваги в контексті воєнного стану. До спеціально-юридичних методів належать: формально-юридичний, що дозволив виявити нормативні колізії, прогалини та особливості правового регулювання політичних прав у національному законодавстві; історико-правовий, який забезпечив реконструкцію еволюції поглядів на політичні права та розвиток відповідних інститутів; порівняльно-правовий, який дав змогу зіставити українську модель з досвідом інших правових систем, зокрема Німеччини; доктринально-правовий, застосований для аналізу положень Конституції України, актів міжнародного права, рішень Конституційного Суду України та європейської правової доктрини.

Філософсько-правовий аналіз дозволив глибше осмислити сутність політичної свободи, легітимності, гідності та участі. Аксіологічний підхід відіграв провідну роль у дослідженні ціннісної природи політичних прав. Критичний метод застосовано для виявлення слабких місць у чинній доктрині та практиці забезпечення прав. Також застосовано інституційний аналіз,

зосереджений на вивченні інституційної спроможності органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства щодо реалізації політичних прав. Міждисциплінарний підхід, що охоплює правові, соціологічні, філософські й політичні компоненти, дозволив розглянути об'єкт дослідження в ширшому світоглядному та практичному контексті. Соціологічний компонент сприяв оцінці рівня суспільної довіри до владних інститутів як фактора ефективності реалізації політичних прав.

Таким чином, методологія дисертації є цілісною, гнучкою та відповідає сучасним стандартам наукового пізнання в галузі конституційного права та прав людини. Усі ці підходи дозволили сформувати високорівневу теоретичну конструкцію, придатну як для наукового використання, так і для розробки політик у сфері забезпечення демократичного порядку в умовах радикальних змін соціального середовища.

Структура дослідження. Про системність і логічну цілісність дисертаційного дослідження О.І. Косілової свідчить побудова структури дисертації, що включає: вступ, шість розділів основного змісту, що поділяються на двадцять шість підрозділів, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 537 сторінок, з яких основний текст – 447 сторінок. Список використаних джерел налічує 439 найменувань і займає 52 сторінки. Дисертація також містить додатки, які доповнюють виклад матеріалу, характеризуються наочністю та структурною узгодженістю з основним текстом.

У структурі роботи чітко простежується послідовність наукового аналізу – від загальнотеоретичних і методологічних засад до прикладних аспектів реалізації політичних прав у специфічних умовах сучасних викликів. Розділи і підрозділи підпорядковані єдиній логіці досягнення поставленої мети й розв'язання конкретних наукових завдань. Такий змістовно вибудований підхід дозволяє авторці ґрунтовно розкрити теоретико-практичні засади функціонування політичних прав і свобод у сучасній Україні, з урахуванням

процесів конституційної трансформації, цифровізації, децентралізації, воєнного стану та викликів глобального порядку денного.

Оцінка обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих автором. Результати дисертаційного дослідження Косілової Ольги Іванівни відзначаються високим ступенем наукової обґрунтованості, цілісністю та внутрішньою логікою. Основні положення, що виносяться на захист, мають концептуальне значення та підтверджуються глибоким теоретичним аналізом, використанням міждисциплінарної методології та актуальним емпіричним матеріалом.

Дисертантка успішно досягає поставленої мети, послідовно вирішує всі поставлені наукові завдання, розкриває сутність політичних прав і свобод в умовах сучасних викликів, демонструючи здатність до формулювання доктринальних підходів і практичних висновків. Особливу цінність становить запропонована авторкою типологія політичних прав за функціональним критерієм (права участі, захисні права, права рівності).

Значущим є обґрунтування авторської позиції щодо допустимих меж обмеження політичних прав у правовій державі, із залученням концепції «Schranken-Schranken» («межі обмежень»), адаптованої до українського правопорядку. Вперше в українській доктрині на рівні докторського дослідження здійснено комплексний аналіз реалізації політичних прав в умовах трансформації виборчої системи, децентралізації, збройної агресії проти України, політичної корупції, цифровізації та впровадження штучного інтелекту. Обґрунтовано, що політичні права потребують додаткових гарантій у періоди надзвичайних викликів, зокрема в умовах воєнного стану, коли баланс між безпекою та демократією набуває критичного значення. Дисертанткою висвітлено проблеми нормативно-правового регулювання політичних прав громадян, проаналізовано вплив інституційної спроможності органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства на ефективність реалізації цих прав.

Висновки, сформульовані у роботі, відзначаються переконливістю, новизною і практичною значущістю. Їх достовірність підтверджується повнотою викладення в опублікованих наукових працях авторки, а також логічним зв'язком з викладеним змістом дисертації. Отримані результати мають цінність як для подальшої наукової розробки теми, так і для вдосконалення національного законодавства та практики реалізації політичних прав громадян України.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна дисертації Косілової Ольги Іванівни виявляється у розв'язанні складного комплексу проблем, пов'язаних із сутністю, функціональною структурою, механізмами реалізації та допустимими межами обмеження політичних прав і свобод людини і громадянина в умовах сучасних викликів, зокрема війни, децентралізації, цифровізації, політичної корупції та ерозії легітимності. Суттєвою складовою наукової новизни є розкриття права політичної участі як системоутворюючого елементу всієї конструкції політичних прав, що визначає і структуру, і логіку функціонування інститутів представницької демократії. Авторка запропонувала інноваційну типологію політичних прав за функціональним критерієм: права участі (право голосу, право бути обраним, право на петиції тощо), захисні права (свобода вираження поглядів, мирних зібрань, асоціацій), та права рівності (гарантії недискримінації у сфері політичного процесу). Така класифікація дозволяє по-новому осмислити ієрархію політичних прав у публічно-правовому просторі, розкрити їх функціональну сутність.

Новаторським є також розкриття взаємозв'язку політичних прав з правом на людську гідність, яке в дисертації не лише витлумачене як ціннісна основа всіх прав людини, а й запропоноване як онтологічне джерело політичної свободи. У дослідженні доведено, що політичні права і свободи є безпосереднім виявом гідності особи як суб'єкта політичного процесу, а будь-які форми обмеження цих прав мають розглядатися крізь призму впливу на гідність людини як непорушну категорію. Такий підхід поглиблює існуючу

доктрину прав людини, додаючи їй етичного виміру та наближаючи національний правовий дискурс до європейських стандартів.

Крім того, авторкою запропоновано власну інтерпретацію концепції самозахисної демократії, що виражена в ідеї «конструктивно дієздатної демократії». Ця концепція адаптує німецьку доктрину «Wehrhafte Demokratie» до умов сучасної України, враховуючи правові особливості воєнного стану, ризики делегітимації публічної влади та потребу збереження демократичного порядку в умовах гібридної війни. Вона передбачає не лише допустимість тимчасового обмеження окремих політичних прав, але й позитивне зобов'язання держави забезпечувати демократичну стійкість у правовий спосіб, із збереженням гідності, рівності та принципу пропорційності.

У роботі вперше здійснено наукову спробу визначити політичну безпеку як стан гарантованої реалізації політичних прав за умови стабільності демократичних інститутів, правової передбачуваності та недопущення узурпаційної дестабілізації. Це положення відкриває новий вимір для аналізу взаємодії між правами, безпекою та правопорядком. Також проаналізовано вплив новітніх технологій на політичні права, зокрема механізмів онлайн-волевиявлення, алгоритмічної дискримінації, загроз персоналізованої маніпуляції, ризиків цифрового авторитаризму. Визначено межі допустимого застосування ІІІ в контексті політичної свободи, а також запропоновано напрямки для формування новітньої цифрової конституційності.

До новацій слід віднести комплексне осмислення інституційної спроможності органів публічної влади та громадянського суспільства як чинника реалізації політичних прав. Це дозволяє розширити межі дослідження політичних прав — від класичної конституційно-правової рамки до виміру політичної безпеки та інформаційного суверенітету.

Таким чином, дисертація Косілової О.І. репрезентує системно новий підхід до аналізу політичних прав і свобод, який поєднує філософсько-правовий, доктринальний, аксіологічний та інституційний рівні, з урахуванням як національного контексту, так і європейських правових орієнтирів.

Практичне значення дисертаційного дослідження. Практична цінність дисертаційного дослідження полягає в його багатофункціональності, прикладній спрямованості та здатності трансформуватися у конкретні правові, управлінські, судові та інші рішення. Враховуючи актуальність і міждисциплінарність дослідження, його результати можуть бути використані в різних сферах:

– у нормотворчій діяльності — теоретичні напрацювання здатні слугувати концептуальним підґрунтям для реформування національного законодавства у сфері політичних прав. Зокрема, це стосується оновлення нормативного регулювання свободи зібрань, права на участь, гарантій доступу до публічної служби, політичної реклами та запобігання цифровій маніпуляції під час виборчих кампаній. Висновки можуть бути використані для кодифікації чи перегляду законів, спрямованих на забезпечення балансу між свободою та безпекою, особливо в умовах надзвичайного чи воєнного стану.

У судовій практиці — дослідження становить теоретичну базу для вдосконалення аргументації в судових рішеннях, що стосуються політичних прав, особливо у частині обґрунтування їх обмежень. Розроблений у дисертації підхід до доктрини *Schranken-Schranken* може бути запозичений у практиці Конституційного Суду України, у сфері адміністративного судочинства. Крім того, положення роботи мають значення для формулювання конституційних скарг, підготовки правових позицій адвокатів, правозахисників.

В освітній сфері — матеріали дисертації можуть бути інтегровані до навчальних програм для здобувачів вищої освіти за спеціальностями «Право», «Публічне управління та адміністрування», «Політологія», зокрема в межах курсів із конституційного права, теорії демократії, прав людини, філософії права, цифрового права. Концептуальний апарат, типології та філософсько-правові підходи можуть слугувати основою для підготовки наукових і навчально-методичних матеріалів, тренінгів і міждисциплінарних семінарів.

У правозастосовчій діяльності — запропоновані концепти інституційної спроможності та політичної безпеки значущі для формування й реалізації

стратегій розвитку демократії участі, оцінки ефективності функціонування органів влади, інституційної дієздатності, прозорості та відкритості. Ідеї, викладені у роботі, можна використати при розробці державних програм зміцнення демократії, політики у сфері децентралізації, громадської участі, цифрового врядування та моніторингу демократичної стійкості в умовах війни.

У сфері інформаційної політики та цифрового регулювання – дисертація сприяє формуванню напрямів правового реагування на виклики цифрового середовища. Це стосується питань алгоритмічної прозорості, захисту електоральної волі від маніпуляцій, регулювання цифрових платформ, інституціоналізації механізмів електронної демократії тощо. Пропозиції щодо меж дії ШІ у сфері політичного процесу можуть бути враховані під час розробки нормативних актів у галузі кібербезпеки та електронного урядування.

Отже, практична значущість дисертації виявляється у здатності слугувати інтелектуальною базою для реформ, аналітичною платформою для наукової дискусії, ресурсом для підвищення якості законодавства і практики реалізації.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

У результаті опрацювання дисертаційної роботи, реферату і наукових публікацій здобувачки не виявлено фактів, які могли б свідчити про порушення академічної доброчесності. Робота не містить ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Використані джерела наукової та нормативної інформації належним чином оформлені, а цитування позицій інших авторів здійснено коректно, з дотриманням вимог. Таким чином, можна обґрунтовано дійти висновку, що дисертація Косілової О.І. виконана з дотриманням академічної доброчесності, у межах чинних етичних і методологічних стандартів наукової діяльності.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації.

Попри наукову цінність, глибину й новаторство дисертаційного дослідження Косілової Ольги Іванівни, до нього можуть бути висловлені певні конструктивні зауваження, що мають дискусійний характер і не знижують

загального рівня виконаної наукової праці. Навпаки, ці зауваження можуть слугувати орієнтиром для подальших наукових пошуків авторки та поглиблення певних концептуальних позицій у наступних дослідженнях.

1. Вбачається, що одним з перспективних напрямів розвитку тематики дисертації могла б стати ґрунтовна оцінка юрисдикційного виміру захисту політичних прав, зокрема, аналіз національної судової практики у цій сфері. Авторка фрагментарно звертається до практики національних судів (зокрема Верховного Суду, судів адміністративної юрисдикції) щодо реалізації або обмеження політичних прав, наприклад, у виборчих спорах, реєстрації кандидатів, участі в акціях протесту, діяльності політичних партій тощо.

2. Визначена мета на стор. 30 дисертації демонструє певний дисонанс з викладеними деякими положеннями наукової новизни отриманих результатів (стор. 35-39), зокрема, у частині «...конституційно-правових засад реалізації в контексті німецької правової доктрини та інших провідних європейських правових шкіл, їх розвиток та еволюцію...». Це стосується і класифікації політичних прав і свобод за функціями прав з огляду на комплексне дослідження німецької правової доктрини; аналізу терміну «свобода» за німецькою правовою доктриною, вивчення і відповідних висновків щодо Конституції ФРН, компаративного аналізу правової доктрини ФРН та вітчизняного досвіду реалізації прав і свобод, теоретичних підходів до розуміння Федерального конституційного суду і т.д.

3. Попри загальне визнання значення Конституційного Суду України, у роботі поверхнево згадуються його правові позиції, зокрема про свободу об'єднань, участь громадян у місцевому самоврядуванні, баланс між правами і публічними інтересами в умовах надзвичайного стану. Варто було детальніше зосередитись на цих аспектах, що надало б більш системної обґрунтованості висновкам дисертації.

4. Видається обмеженим підхід дисертантки до розуміння змісту поняття «озброєна демократія», відображає виключно позитивістські, нормативістські, а

не природно-правові засади, та не цілком зрозумілий аспект озброєності при трактуванні згаданої категорії.

5. Позитивним є звернення уваги на балансування між перевагами використання ШІ в політичних процесах і гарантіями дотримання прав людини, однак слід конкретизувати, які саме існують міжнародні, у т.ч. міжнародно-правові стандарти універсального і регіонального рівнів у цій сфері (а не лише стандарти наднаціонального рівня), чи обов'язкові вони для України тощо.

6. Функціональний підхід до класифікації політичних прав, запропонований у дисертації, безперечно становить цікавий і перспективний напрям. Але для посилення нормативного підґрунтя була б доцільна належна інтерпретація статей 36–40, 38, 64, 69 Конституції України та ін. Це сприяло б зміцненню зв'язку між доктринальними положеннями і національною конституційною практикою, посилило б обґрунтованість такої класифікації.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам.

Дисертація Косілової Ольги Іванівни «Конституційно-правове забезпечення політичних прав і свобод людини та громадянина: доктринально-правові підходи до розуміння в умовах викликів сучасності» є самостійним, завершеним і комплексним науковим дослідженням, що відповідає критеріям, встановленим для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук.

Робота відзначається високим рівнем теоретичної та методологічної обґрунтованості, широкою джерельною базою, міждисциплінарною орієнтацією та системним баченням предмета дослідження. У дисертації обґрунтовано нові наукові положення, сформульовано оригінальні висновки щодо природи, класифікації та меж реалізації політичних прав і свобод, які мають теоретичне значення для розвитку конституційно-правової науки та практичну цінність для правозастосування, нормотворчої діяльності та конституційного судочинства.

Аналіз дисертації засвідчує, що авторці вдалося сформулювати нову дослідницьку парадигму, в межах якої політичні права розглядаються не лише як набір норм і свобод, а як складний, багаторівневий правовий і соціокультурний феномен. Значення дослідження полягає не лише в систематизації та доктриналізації відповідного інституту, а й у його філософському переосмисленні та перевизначенні його місця в конституційній системі прав людини. Робота містить концептуально нові положення щодо функціональної класифікації політичних прав, правового механізму «озброєної демократії», інституційної спроможності суб'єктів гарантування, природи політичної безпеки, а також впливу цифрових технологій і ШІ на реалізацію політичної свободи. Усі ці положення мають прикладну цінність та можуть бути використані в нормотворчій, правозастосовній, освітній та управлінській діяльності. Дисертантка виявила здатність до самостійного наукового мислення, до формулювання нових підходів до розуміння політичних прав у складних, гібридних умовах сучасності, до синтезу доктринальних і практичних знань.

Висновки, сформульовані в дисертації, базуються на глибокому аналізі міжнародно-правових актів, положень Конституції України, національного законодавства, практики Конституційного Суду України, ЄСПЛ і Федерального Конституційного Суду Німеччини. Структура, стиль і логіка викладу відповідають вимогам академічної доброчесності, змістовності та наукової новизни.

За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, достовірністю результатів, їх повнотою та практичною значущістю, а також за рівнем апробації положень і висновків у наукових публікаціях, дисертаційна робота Косілової Ольги Іванівни відповідає вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук. Робота оформлена згідно з вимогами, визначеними законодавством України.

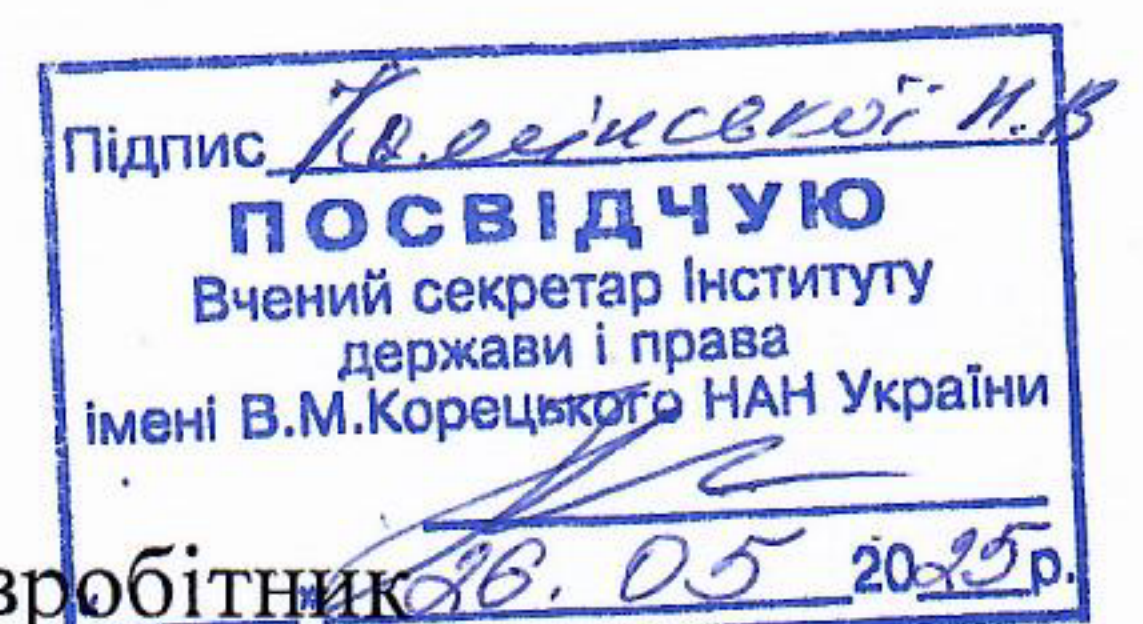
Основні положення та результати дослідження викладено у 61 науковій праці, зокрема: у 27 статтях у фахових виданнях України з юридичної галузі; 6

статтях у зарубіжних наукових виданнях, з яких: 2 проіндексовані в базі Web of Science Core Collection, 4 – у базі Scopus; а також у 28 тезах доповідей, оприлюднених у матеріалах науково-практичних конференцій різного рівня. Публікації повно й адекватно репрезентують теоретичні та прикладні результати дисертаційного дослідження, підтверджуючи високий рівень наукової активності здобувачки та належну апробацію авторських підходів. Реферат дисертації повністю відображає її зміст, структуру, ключові положення й висновки.

Загальний висновок щодо відповідності роботи встановленим вимогам МОН України. На підставі всебічного аналізу змісту, структури, методології та результатів дисертаційного дослідження вважаю, що дисертація Косілової Ольги Іванівни на тему: «Конституційно-правове забезпечення політичних прав і свобод людини та громадянина: доктринально-правові підходи до розуміння в умовах викликів сучасності» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у межах якого обґрунтовано нові підходи до розуміння та класифікації політичних прав, механізмів їх реалізації, гарантування та обмеження в умовах трансформаційного розвитку конституційного ладу України. Робота відповідає вимогам до докторських дисертацій, зокрема, встановленим пунктами 7–9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, паспорту спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник
відділу міжнародного права та права Європейського Союзу
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України

Н. В. Камінська